

MAREK BRYLEW
(AKADEMIA POMORSKA W SŁUPSKU)*

Lone soldiers – żołnierze bez rodzin

Streszczenie. W Siłach Obronnych Izraela (*Cewa Hagana le-Jisra'el*) służbę pełni ponad 6000 żołnierzy – ochotników spoza tego kraju. Większość z nich pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, Francji, Rosji oraz Argentyny. W ich rekrutacji pośredniczą takie organizacje żydowskie jak: *Mahal-IDF-Volunteers*, *Sar-El*, czy *Nefesh B'Nefesh*. Biura tych stowarzyszeń znajdują się przede wszystkim w Europie i Stanach Zjednoczonych. Młodzi mężczyźni i kobiety, z których większość w izraelskiej armii otrzymuje status *lone soldiers*, pełnią służbę w różnych rodzajach sił zbrojnych i jednostkach wojskowych, także w tych, które biorą udział w bezpośrednich działaniach bojowych.

Kim byli pierwsi ochotnicy, a kim są obecnie młodzi ludzie, którzy dobrowolnie zdecydowali się na wyjazd z kraju, opuszczenie własnych rodzin i przyjaciół? Jakie towarzyszą im problemy, z czego one wynikają i w jaki sposób próbuje się pomóc samotnym żołnierzom? Artykuł jest próbą odpowiedzi na te pytania i stanowi ogólny zarys problemu.

Słowa kluczowe: *alija*, *Hagana*, *IDF-Volunteers*, Izrael, *Mahal*, *Nefesh B'Nefesh*, samotni żołnierze, *Sar-El*, Siły Obronne Izraela.

C harakter sił zbrojnych Izraela bez wątpienia odpowiada geostrategicznym realiom tego kraju, który od momentu uzyskania niepodległości znajduje się w stanie permanentnego zagrożenia i walki o przetrwanie. Stoczone ze światem arabskim kolejne wojny, a także nowe wyzwania wynikające z bardziej wyszukanych metod walki, którymi posługują się terroryści, implikuje poszukiwanie przez Siły Obronne Izraela (*Cewa Hagana le-Jisra'el*)¹ nie tylko nowych rozwiązań z zakresu techniki wojskowej, lecz także odpowiednio zmotywowanych do służby żołnierzy. Szczególną uwagę poświęca się tym żołnierzom, którzy służbę wojskową dla Izraela uznają za obowiązek wobec ojczyzny, konieczny do spełnienia z jak największym poświęceniem.

* Instytut Bezpieczeństwa Narodowego, Zakład Teorii Bezpieczeństwa i Polityki Obronnej, e-mail: marek.brylew@gmail.com.

¹ *Cewa Hagana le-Jisra'el – CaHaL*, Ambasada Izraela w Warszawie, 8 XI 2011, <http://embasies.gov.il/warsaw/Departments/Wojskowy/Pages/wojskowy.aspx> (dostęp: 10 X 2017).

Izraelska armia to wojsko, którego głównym filarem są żołnierze z poboru. Jej pierwowzorem była armia Szwajcarii, bowiem to na przyjętych w tym kraju rozwiązaniach wzorowali się w latach 1949–1950 izraelscy dowódcy. Armia Izraela postrzegana jest jako armia masowa. Stopień jej uzawodowienia, w porównaniu z innymi krajami wysoko rozwiniętymi, jest stosunkowo niski. Według danych zawartych w *Military Balance*, w 2015 r. w służbie czynnej znajdowało się 176 tys. żołnierzy, z których: 133 tys. to wojska lądowe, 9,5 tys. to marynarka wojenna, a 34 tys. to siły powietrzne. Wymienić należy także ugrupowania paramilitarne, których liczba członków kształtuje się na poziomie 8 tys. Natomiast rezerwy Izraela szacuje się na około 465 tys. zdolnych do walki żołnierzy². Oznacza to, że z liczącej 7 821 850 populacji Izraela, około 4,4% obywateli tego kraju znajduje się pod bronią. Warto podkreślić, że budżet armii Izraela w poprzednich latach kształtował się na poziomie ok. 15 mld dolarów.

Według B. Balcerowicza, współczynnik liczby mieszkańców Izraela zdolnych do walki jest dość wysoki, bowiem przyjmuje się, że norma ta zawiera się w przedziale od 0,3 do 0,5%³. W praktyce, czyli podczas mobilizacji oznacza to, że pod bronią może znaleźć się blisko 10% ludności Izraela. Na uwagę zasługuje bardzo wysoki odsetek obywateli odbywających służbę w wojsku, który wynosi około 80%⁴. Wartość ta wskazuje nie tylko na wysoki współczynnik świadomości zagrożeń, obywatelską i patriotyczną postawę wobec kraju, lecz także obowiązujące ograniczenia możliwości odstąpienia od obowiązkowej służby wojskowej.

Mimo że w wielu krajach zauważalna jest tendencja do zmniejszania stanu liczebnego armii, w Izraelu jej stan, z drobnymi wahaniami, utrzymuje się na podobnym poziomie. Na czele armii stoi szef sztabu generalnego, którego zatwierdza na tym stanowisku rząd z rekomendacji premiera oraz ministra obrony narodowej, na trzyletnią kadencję.

W Izraelu obowiązkowa służba wojskowa dotyczy zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Obowiązkową służbę rozpoczyna się w wieku 18 lat i trwa ona 32 miesiące dla mężczyzn (do 29 lat)⁵ i 24 miesiące dla kobiet (18–26 lat), chyba że służą one w formacjach, gdzie termin ten ze względu na ich specyfikę jest dłuższy⁶. Wyłączone ze służby są kobiety zamężne i posiadające dzieci oraz osoby studiujące na uczelniach akredytowanych przez *Jewish Law*. Po odbyciu obowiązkowej służby,

² *The Military Balance. The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, IISS 2017, s. 382.

³ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010, s. 94.

⁴ *IDF Background Information*, <https://www.mahal-idf-volunteers.org/information/background/content.htm> (dostęp: 10 X 2017).

⁵ W 2016 r. dokonano kolejnych zmian w odniesieniu do okresu służby mężczyzn i skrócono jej wymiar do 30 miesięcy. Prawo to wejdzie w życie w czerwcu 2020 r. *Israel Passes Bill Shortening Mandatory Military Service*, Sputnik International, 6 XII 2016, <https://sputniknews.com/middleeast/201612061048205545-israel-reduces-mandatory-service-length/> (dostęp: 18 X 2017).

⁶ *IDF shaves four months off men's mandatory service*, The Times of Israel, <https://www.timesofisrael.com/idf-shaves-four-months-off-mens-mandatory-service/> (dostęp: 18 X 2017).

przeszkolone osoby zostają przeniesione do rezerwy i stamtąd powoływane są na ćwiczenia, raz do roku na okres do jednego miesiąca do czasu, kiedy osiągną wiek 51 lat. Warto podkreślić, że po odbyciu obowiązkowej służby żołnierze mogą wstąpić do zawodowej służby i pełnić ją jako oficerowie czy podoficerowie.

Nieco inaczej obowiązek służby wojskowej został uregulowany w odniesieniu do nowych imigrantów (*olim*) przybyłych do Izraela, w ramach *Prawa Powrotu*, dla których armia nierzadko była miejscem, w którym mogli poczuć emocjonalną jedność z resztą społeczeństwa⁷. Okres służby zdeterminowany został przede wszystkim wiekiem imigranta w dniu przybycia, okresem jego pobytu w Izraelu, stanem cywilnym oraz datą przyjazdu do tego kraju. Na przykład mężczyźni, którzy przybyli do Izraela po 1 czerwca 2015 r., zobowiązani byli do odbycia służby w wymiarze:

– mężczyźni nieżonaci:

- 32 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 18–19 lat;
- 24 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 20 i 21 lat;
- 18 miesięcy ochotniczej służby, jeżeli wiek zawierał się pomiędzy 22–27 lat;

– mężczyźni żonaci:

- 24 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 18–19 lat;
- 18 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 20 i 21 lat;
- 18 miesięcy, jeżeli wiek zawierał się w dniu przybycia pomiędzy 22–27 lat;

– mężczyźni posiadający dzieci, mogą zgłosić się do służby na ochotnika:

- w wymiarze minimum 24 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 18–19 lat;
- w wymiarze minimum 18 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 20–27 lat.

Obowiązkowi odbycia służby podlegają także niezamężne kobiety, które przybyły do Izraela (objęte prawem powrotu – *alija*⁸):

⁷ W 2016 r. do Izraela łącznie przybyło 27 tys. imigrantów. Początkowo w „Prawie Powrotu” za Żydów uważano tylko tych, którzy byli urodzeni z matki Żydówki lub nawróconych na judaizm i niebędących wyznawcami innej religii. W ramach dokonanych poprawek prawo takie przysługuje także tym, którzy posiadają ojca lub dziadka Żyda, konwertytów, a także członków rodziny Żydów. *Law of Return*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/law-of-return> (dostęp: 18 XII 2017).

⁸ *Alija*: „Wstępowanie”; emigracja do Izraela; bycie wezwanym do czytania Prawa w synagodze. P. J o h n s o n, *Historia Żydów*, Kraków 2004, s. 580.

- w wymiarze 24 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 18–19 lat;
- w wymiarze 12 miesięcy, jeżeli ich wiek wynosił w dniu przybycia 20 lat;
- w wymiarze minimum 12 miesięcy ochotniczej służby, jeżeli wiek zawierał się pomiędzy 21–27 lat.

Osoby w wieku powyżej 27 lat zostały zwolnione z obowiązkowej służby i nie kwalifikują się do służby ochotniczej⁹. Nowi imigranci, podobnie jak mieszkańcy Izraela, w uzasadnionych sytuacjach mogą ubiegać się o odroczenie lub skrócenie obowiązkowej służby wojskowej.

Izraelskie prawo *Akt o Służbie Obronnej*, które nakłada obowiązek służby wojskowej na wszystkich obywateli kraju, także tych żyjących poza jego granicami, zostało tak skonstruowane, by w pełni zapewnić gotowość obronną kraju w odniesieniu do zasobów ludzkich. Nie zmienia to jednak faktu, że każdego roku do służby w Izraelskich Siłach Obrony zgłasza się wielu ochotników z zagranicy, którzy po jej odbyciu wracają do kraju pochodzenia lub decydują się na pozostanie w Izraelu w ramach *aliji*.

Historia żołnierzy ochotników, Żydów i nie tylko, spoza Izraela, sięga jeszcze czasów, zanim doszło do powstania państwa Izraela, kiedy to na terenie Palestyny żydowscy osadnicy w 1920 r. utworzyli Hebrajską Organizację Obrony w Palestynie – Haganę (Obrona)¹⁰. Obok Hagany na terenie Palestyny działały jeszcze takie organizacje jak Lehi i Irgun¹¹, podziemne zbrojne skrzydła izraelskiego ruchu rewizjonistycznego, które wraz z Haganą w 1945 r. współtworzyły Hebrajski Ruch Oporu. Gdy 14 maja 1948 r. Izrael ogłosił *Deklarację Niepodległości*¹², wkrótce po tym wydarzeniu doszło także do utworzenia Sił Obronnych Izraela. Dnia

⁹ *Army Service – Length of Service for Olim*, Nefesh B'Nefesh, <http://www.nbn.org.il/aliyah/pedia/army-national-service/pre-draft/army-service-length-of-service-for-men-and-women/> (dostęp: 15 I 2018).

¹⁰ Na początku powstania Haganą była organizacją skupiająca lokalne grupy obronne w większych miastach i osiedlach. Dopiero w 1929 r. w wyniku zamieszek arabskich organizacja stała się organizacją o powszechnym zasięgu skupiającą zarówno młodzież jak i dorosłych, wprowadzony został system szkolenia, powstały centralne magazyny uzbrojenia, do których splaywała broń z Europy, jednocześnie przygotowywano podłoże do podziemnej produkcji broni. Kolejny konflikt, czyli Arabska Rewolta w latach 1936–1939 to okres, w którym, powstały utworzone przez brytyjski wywiad Nocne Oddziały Specjalne. Sama organizacja zaczęła przekształcać się w milicji w regularną armię – Palmah (kompanie uderzeniowe), rezerwy Khish oraz Khim. Podczas II wojny światowej część Żydów walczyła po stronie Brytyjczyków w ramach Brygady Żydowskiej. Zdobyte wówczas doświadczenie zostało wykorzystane zarówno w walce przeciwko Brytyjczykom jak i wojnie arabsko-izraelskiej. *Jewish Defense Organizations: The Haganah*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-haganah> (dostęp: 15 I 2018).

¹¹ *Jewish Defense Organizations: Irgun Tz'va'i Leumi (Etzel), Lohamei Herut Yisrael (Lehi)*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/lohamei-herut-yisrael-lehi> (dostęp: 15 I 2018).

¹² *Tekst Deklaracji Niepodległości* za: H.A. J a m s h e e r, M. P o g o Ń s k a - P o l, *Wprowadzenie do konfliktu arabsko-izraelskiego*, Toruń 2016, s. 53.

31 maja 1948 r. Tymczasowy Rząd dla Izraela wydał Rozporządzenie nr 4, w którym premier Dawid Ben-Gurion ustanowił Siły Obronne Izraela (IDF), składające się z „sił lądowych, morskich i powietrznych”¹³. W dokumencie tym zakazano jednocześnie tworzenia oraz dalszej działalności innych organizacji wojskowych poza armią Izraela. Podstawę utworzonej w 1948 r. izraelskiej armii stanowili przede wszystkim członkowie Hagany. Zarówno Irgun, jak i Lehi sprzeciwiły się przyłączeniu i prowadziły niezależną i zarazem nielegalną działalność. Dopiero po wydarzeniach związanych ze sprawą Altalena, organizacje te zostały rozwiązane, a część wchodzących w ich skład żołnierzy wstąpiła do IDF¹⁴.

Także w tym okresie, kiedy to Izrael walczył z Arabską Armią Wyzwolenia, koalicją państw arabskich sprzeciwiających się jego niepodległości, na tereny nowo powstałego państwa przybyli pierwsi żołnierze ochotnicy. Jednym z najbardziej znanych był Dawid Daniel Mickey Marcus, absolwent West Point, prawnik, który pełnił służbę w amerykańskiej armii na Hawajach, a następnie został wyznaczony na Komendanta Szkoły Rangersów. Jako wolontariusz wraz z komandosami 101 Dywizji Powietrznodesantowej wylądował w Normandii. W 1944 r. Marcus zetknął się ze skutkami prowadzonych przez nazistów czystek etnicznych w Europie, co wywarło na nim ogromne wrażenie i utwierdziło w przekonaniu o potrzebie stworzenia siedziby dla Żydów w Palestynie¹⁵. Należy także podkreślić, że Daniel Marcus jako prawnik i doradca wojskowy podczas wojny uczestniczył we wszystkich ważniejszych konferencjach organizowanych przez aliantów oraz odegrał kluczową rolę przy negocjowaniu warunków kapitulacji Włoch i bezwarunkowej kapitulacji Niemiec.

Po zakończeniu służby wojskowej i powrocie do domu, Marcus został poproszony przez Dawida Ben Guriona o pomoc w rekrutacji amerykańskiego oficera, który zostałby wojskowym doradcą dla nowo powstałych struktur obronnych państwa. Po uzyskaniu zgody Departamentu Wojny USA to ostatecznie Marcus podjął się tej roli i wyjechał do Izraela. Wykorzystując swoje doświadczenie, między innymi ze Szkoły Rangersów, rozpoczął proces zmian w formowanej armii Izraela. Na bazie zdobytego doświadczenia zidentyfikował najsłabsze punkty obrony i kiedy Izrael został zaatakowany przez państwa arabskie, był gotów do podjęcia

¹³ Defense Army of Israel Ordinance No. 4 or 5708 –1948 *An Ordinance established a Defense Army of the State of Israel*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-founding-of-the-israel-defense-forces> (dostęp: 15 I 2018).

¹⁴ Statek Altalena oprócz tego, iż przewoził imigrantów i Machalniks do Izraela, na jego pokładzie znajdowała się broń dla Irgunu, który w tym czasie w ramach porozumienia został wchłonięty przez IDF. Ultimatum dotyczące przekazania broni zostało odrzucone przez M. Begina, co w konsekwencji doprowadziło do śmierci 16 członków Irgunu oraz aresztowania ponad 200 innych. S. S i m o n, *The Altalena Affair*, World Machal, http://www.machal.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=235&Itemid=331&lang=en (dostęp: 15 I 2018).

¹⁵ *Machal. American Fighters for Israeli Independence, 1948*, American Jewish Historical Society „Heritage” 2010–2011, <http://www.ajhs.org/sites/default/files/docs/heritage/AJHSHeritage-FA10.pdf> (dostęp: 18 XII 2017).

z nimi walki. Jego strategia, określana jako *hit and run* odniosła sukces, a sam Marcus w dowód uznania został mianowany na stopień generała izraelskiej armii, pierwszego w historii tego kraju. Jednakże sam David Marcus nie doczekał pokoju. Zginął w wyniku tragicznej pomyłki od kuli żołnierza izraelskiego¹⁶.

Innym znanym żołnierzem ochotnikiem obok Marcusa był Ben Dunkelman, który w kwietniu 1948 r. przybył do Izraela z Kanady. Dunkelman, który mówił o sobie „żołnierz z konieczności, a nie z wyboru”, podobnie jak Marcus, posiadał bogate doświadczenie wojskowe zdobyte podczas II wojny światowej. Brał udział w lądowaniu wojsk alianckich w Normandii w 1944 r., a pod koniec wojny został awansowany do stopnia majora. Do Izraela przybył, jako pierwszy kanadyjski wolontariusz w kwietniu 1948 r. Brał udział w obronie Jerozolimy i dowodził 7 Brygadą Pancerną, która uczestniczyła w „Operacji Hiram”. W roku 1949 Ben Dunkelman, pomimo otrzymanej od Ben Guriona propozycji objęcia wysokiego stanowiska w armii, zdecydował się zdjąć mundur. Ostatecznie do Kanady powrócił w 1951 r.¹⁷

Podobnie jak Marcus i Dunkelman, do Izraela przybyło wówczas blisko 3500 ochotników z różnych krajów, szczególnie weteranów II wojny światowej, którzy służyli w armiach wojsk alianckich. To właśnie im nadano nazwę, która była akronimem hebrajskich słów: *Mitnadvay Chutz La'aretz* – Ochotnicy spoza granic¹⁸. Od pierwszych liter utworzona została ich nazwa *Machal*, a samych żołnierzy określano, jako *Machalniks*. Właśnie już wtedy podjęto działania, których celem było wsparcie nowo przybyłych (łącznie z ponad 43 krajów) wolontariuszy, pośród których byli zarówno mężczyźni, jak i kobiety, Żydzi i nie-Żydzi. Wówczas także po raz pierwszy zdefiniowano, kim są Machalniks. Sztab Generalny Sił Obronnych Izraela określił ich jako tych, „którzy przyłączyli się do Sił Obronnych Izraela, by pomóc w tworzeniu państwa w okresie wojny, z deklaracją powrotu do ojczyzny pochodzenia, kiedy wojna będzie zbliżała się ku końcowi¹⁹”. Przez kolejne lata definicja ta ewoluowała, obecnie Machalniks to ci, „którzy opuścili miejsca stałego zamieszkania, pochodzą z różnych krajów i przystąpili dobrowolnie do obrony *Yishuv*²⁰ lub nowo powstałego państwa żydowskiego i zamierzają lub powrócili do swoich krajów pochodzenia po zakończeniu służby”.

¹⁶ Generał David Marcus został pochowany na cmentarzu Wojskowej Akademii West Point, a na jego nagrobku widnieje napis „Żołnierz Dla Całej Ludzkości”.

¹⁷ B. Dunkelman, *World Machal. Volunteers from overseas in the Israel Defense Forces*, http://www.machal.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=570&Itemid=935&lang=en (dostęp: 18 XII 2017).

¹⁸ Y. Markovitzky, *MACHAL. Overseas volunteers in Israel's war of independence*, Internet Edition 2007, <http://www.mahal-idf-volunteers.org/about/Machal.pdf> (dostęp: 18 XII 2017).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Społeczność żydowska w Palestynie przed powstaniem państwa Izrael. *Yshuv Definition, Zionism and Israel – Encyclopedic Dictionary*, <http://www.zionism-israel.com/dic/Yshuv.htm> (dostęp: 18 XII 2017).

Udział żołnierzy wolontariuszy w wojnie o niepodległość Izraela stanowił istotne wzmocnienie dla IDF, co znalazło także odzwierciedlenie we wzniesionym w 1993 r. pomniku dedykowanym 119 wolontariuszom, którzy zginęli w walce o niepodległość Izraela. Spośród przybyłych do Izraela ochotników około 550 z nich (16%) pozostało w tym kraju lub po wyjeździe powróciło do niego, by w nim zamieszkać²¹.

Kolejni żołnierze ochotnicy przybyli do Izraela już w 1956 r., kiedy to stosunki Izraela z Egiptem stawały się bardziej napięte. Izolowany i zagrożony kolejną wojną Izrael zwrócił się o wsparcie do społeczności Żydów zamieszkujących poza granicami kraju. W odpowiedzi na ten apel do Izraela w marcu 1956 r. przybyła pierwsza 20 osobowa grupa ochotników z Afryki Południowej, a po niej kolejne. Był to początek pewnego schematu, który znalazł zastosowanie w następnych latach oraz podczas kolejnych wojen toczonych przez Izrael z państwami arabskimi.

Z upływem czasu, częściej do Izraela, jako ochotnicy przybywały osoby, które nie posiadały wojskowego przygotowania, a raczej silną motywację związaną ze służbą dla tego kraju. Powody były różne, część ochotników kierowała się obowiązkiem wynikającym z religii, dla innych był to sprzeciw wobec zbrodniczej ideologii nazizmu, jeszcze inni poszukiwali przygody, chwały, chcieli walczyć z antysemityzmem, a jeszcze inni byli powodowani ideami syjonizmu i przywiązaniem do ziemi przodków. Szacuje się, że spośród ochotników przybyłych do Izraela 35% z nich stanowiły kobiety, około 1/3 wolontariuszy motywowana była religią, a ponad 60% z nich służyło w jednostkach bojowych i elitarnych siłach rozpoznania. Wielu z tych, którzy przybyli, aby służyć w armii, wracało do kraju pochodzenia. Część z nich pozostawała w Izraelu i rozpoczynała życie w nowej ojczyźnie.

Liczba żołnierzy ochotników z roku na rok rosła, a tradycję Machal obecnie kontynuuje IDF Mahal Volunteer Program. W 2008 r. szacowano, że w izraelskiej armii pełniło służbę około 5000 takich żołnierzy. Wielu z nich to młodzi ludzie, którzy w krajach zamieszkania pozostawili swoje rodziny, porzucili własne kariery. Byli także tacy, którzy za przygodę w izraelskiej armii zapłacili najwyższą cenę.

Jednakże wraz z przyjazdem żołnierzy ochotników do Izraela, szczególnego znaczenia nabrała kwestia stworzenia im odpowiednich warunków socjalnych i społecznych. Bez wątplenia sytuacja tych żołnierzy zdecydowanie różniła się od tej, w której znajdowali się odbywający obowiązkową służbę mieszkańcy Izraela, posiadający wsparcie bliskich i przyjaciół. W izraelskiej armii przyjmuje się, że każdy żołnierz, co najmniej co drugi szabas wyjeżdża na przepustkę w celu spotkania z rodziną. W przypadku braku takiej możliwości, to rodziny odwiedzają żołnierzy w ich bazach, przyglądają się szkoleniu i rozmawiają z dowódcami,

²¹ *Overseas volunteers in Israel's war of independence 1947–49. A brief Summary*, World Machal, http://www.machal.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=302&Itemid=357&lang=en (dostęp: 18 XII 2017).

wykazując zainteresowanie i troskę o nich. Kontakt z bliskimi, który w głównej mierze polega na udzielaniu wsparcia żołnierzom podczas trudnego okresu służby w izraelskiej armii, dla większości z nich odgrywa szczególną rolę. Warto podkreślić, że bardzo rzadko dochodzi do sytuacji, w której rozłąka żołnierza z rodziną bywa dłuższa niż 28 następujących po sobie dni²². Na uwagę zasługują relacje w izraelskiej armii, które między żołnierzami i ich dowódcami czy przełożonymi są wyjątkowo swobodne.

Inaczej natomiast przedstawia się sytuacja żołnierzy ochotników przybyłych do Izraela z zagranicy i pochodzących z rozbitych izraelskich rodzin, także tych odrzuconych przez najbliższych. Poczucie osamotnienia, wynikające z braku rodziny lub kontaktu z nią, brak własnego miejsca zamieszkania oraz przynależności do określonej społeczności, a także nierzadko występujący brak wsparcia materialnego to problemy, które dotykały większość z tych młodych ludzi. Problemy te stały się na tyle wyraźne, że wprowadzono prawne rozwiązania, których celem była poprawa sytuacji żołnierzy mających status *lone soldiers* – *chayal boded*.

Jako pierwszy na problemy *lone soldiers* zwrócił uwagę Tzvika Levy, pułkownik rezerwy, który służył w elitarniej jednostce Tzanchanim (wojskach powietrzno-desantowych)²³. Przez 25 lat zajmował się pracą na rzecz ochotników, ich wsparciem zarówno materialnym, jak i duchowym. Od 1995 r. Levy nadzorował projekt *Kibbutz Movement*, którego celem była integracja samotnych żołnierzy z mieszkańcami kibuców. Stworzył sieć skupiającą blisko 150 kibuców, w których znalazł miejsca dla około 1000 samotnych żołnierzy. Założona przez niego fundacja organizowała żołnierzom nie tylko kwatery z wszelkimi usługami, obejmującymi także bezpłatne wyżywienie, lecz także pomagała wyposażać je w podstawowy sprzęt codziennego użytku, ułatwiała pokonanie niekiedy skomplikowanych procedur biurokratycznych, czy dostarczała upominki z okazji świąt. Z czasem Levy, którego głównym celem życia stała się praca na rzecz tej grupy żołnierzy, został nazwany „ojcem samotnych żołnierzy”, a jego nazwisko znał każdy z nich.

Podobnego wsparcia przybyłym do Izraela wolontariuszom udziela założone w 2009 r. przez grupę byłych żołnierzy-weteranów *The Lone Soldier Center in Memory of Michael Levin*. Organizacja prowadzi i wynajmuje domy dla żołnierzy nieposiadających rodzin w Izraelu, przede wszystkim w miejscach i pośród tych społeczności, które okazują dla tych żołnierzy życzliwość i zrozumienie. Dzięki nim mogą uczestniczyć w różnego rodzaju uroczystościach

²² H. Keiron, *Lone Soldiers. Israel's Defenders from Around the World*, New York–Jerusalem–London 2009, s. 15.

²³ Tzvika Levy do armii został zmobilizowany w 1966 r. podczas Wojny sześciodniowej i wraz z 202 batalionem uczestniczył w zajęciu Gazy. Brał udział w wojnie Jom Kippur oraz w I wojnie libańskiej, po której zainteresował się losem „samotnych żołnierzy” i których problem nagłośnił w izraelskiej społeczności. Obecnie z aktywnej działalności na rzecz założonej fundacji wyłączyła go choroba. *Ibidem*, s. 36.

religijnych, świętach oraz festynach, co daje im możliwość nie tylko oderwania się od trudów wojskowej służby, ale także możliwość integracji z lokalnymi społecznościami i realizacji potrzeby przynależności do grupy²⁴. Warto podkreślić, że *The Lone Soldier Center*, organizacja, której głównym celem jest pomoc oraz wsparcie dla tej grupy żołnierzy, nazwana została imieniem jednego z nich – sierż. Michaela Levina, który zginął podczas II wojny libańskiej²⁵. Oprócz *The Lone Soldier Center* pomocą dla żołnierzy zajmują się jeszcze takie organizacje jak: *Friends of the Israel Defense Forces*, czy *Aluf Stone*.

Odmienne uwarunkowania i potrzeby towarzyszące żołnierzom spoza Izraela pełniącym służbę w izraelskiej armii dostrzegło także jej dowództwo. W 2011 r. utworzono w ramach Zarządu Zasobów Ludzkich IDF nowy departament (Departament Samotnych Żołnierzy), powołany specjalnie do opieki nad tą grupą żołnierzy²⁶. Obecnie określenie *lone soldiers* odnosi się do żołnierzy bez rodzin w Izraelu (rodziców, braci, sióstr, mężów, żon), młodych mężczyzn i kobiet, którzy opuścili kraj zamieszkania, aby odbyć służbę w Siłach Obronnych Izraela. Za takich żołnierzy uznaje się także tych, którzy posiadają rodziców w Izraelu, ale nie pozostają z nimi w kontakcie i nie otrzymują od nich żadnego wsparcia. Termin ten obejmuje także żołnierzy pochodzących z rodzin ortodoksyjnych, w których rodzice nie akceptują dokonanego przez ich dzieci wyboru związanego ze służbą w armii²⁷. Odnotowano sytuacje, w których poziom braku akceptacji był na tyle wysoki, że rodzice nie odwiedzali rannych dzieci w szpitalu²⁸. Jednym z warunków uzyskania statusu „samotnego żołnierza” dla żołnierzy rekrutujących się z obszaru Izraela jest przedłożenie odpowiedniego zaświadczenia od pracownika społecznego oraz odpowiednich organizacji społecznych²⁹.

²⁴ *About The Lone Soldier Center*, The Lone Soldier Center in Memory of Michael Levy, <https://lonesoldiercenter.com/> (dostęp: 13 XI 2017).

²⁵ Historia Michaela Levina młodego Amerykanina, który został zastrzelony przez snajpera w bitwie o *Aita al-Shaab* w Południowym Libanie w 2006 r. została opisana w książce H. Keinona, pochodzącego z Denver dziennikarza „The Jerusalem Post”, poświęconej samotnym żołnierzom (*Lone Soldiers. Israel's Defenders from Around the World*). M. Levin był jednym z pięciu samotnych żołnierzy, którzy zginęli podczas II wojny libańskiej.

²⁶ Departament Samotnych Żołnierzy został ustanowiony m.in. do kontaktu z różnymi organizacjami i środowiskami, które promują aliję, w tym Nefesh B'Nefesh, Żydowską Agencję czy Centrum Samotnego Żołnierza w Jerozolimie. Powołanie Departamentu było konsekwencją przeprowadzonych badań, które wykazały, że żołnierze zaliczający się do tej grupy nie otrzymują odpowiedniego wsparcia. Y. Katz, *IDF sets up Lone Soldiers Department*, The Jerusalem Post, 23 I 2011, <http://www.jpost.com/Defense/IDF-sets-up-lone-soldiers-department> (dostęp: 13 XI 2017).

²⁷ *Tzvika Levy's Lone Soldiers*, <http://lonesoldieridf.com/wp-content/uploads/LoneSoldiersFlyer.pdf>.

²⁸ J.A. Gross, *Why the life and death of lone soldier Michael Levin still resonates, a decade after the war*, The Times of Israel, 15 VIII 2016, <https://www.timesofisrael.com/why-the-life-and-death-of-lone-soldier-michael-levin-still-resonates-a-decade-after-the-war/> (dostęp: 13 XI 2017).

²⁹ *Military Service. 7th Edition*, The Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption, 2016, http://www.moia.gov.il/Publications/idf_en.pdf (dostęp: 13 XI 2017).

Dla żołnierzy ochotników spoza Izraela granica wieku jest głównym kryterium, które decyduje o możliwości odbycia służby w Siłach Obronnych Izraela. Została ona ustalona pomiędzy 18 a 23 rokiem życia dla mężczyzn i 18–20 rokiem dla kobiet. Natomiast dla lekarzy, specjalistów, którzy także chcieliby odbyć w ten sposób służbę, granica wiekowa została ustalona na poziomie 35 lat. Należy pamiętać, że istnieje istotna różnica pomiędzy tymi osobami, które w ramach *aliji* podlegają obowiązkowi służby wojskowej, czyli nowymi imigrantami, a tymi, którzy zgłaszają się do służby jako ochotnicy.

Żołnierzom przysługuje uposażenie, które uzależnione zostało od szeregu czynników: statusu wolontariusza, okresu służby, rodzaju jednostki, w której odbywa służbę (bojowa, wsparcia, zabezpieczenia), miejsca zakwaterowania. Przeciętne miesięczne uposażenie dla żołnierzy jednostek pomocniczych kształtowało się na poziomie 1080 NIS. Natomiast dla żołnierzy pełniących służbę w jednostkach wsparcia kwota ta kształtowała się na poziomie 1534 NIS. Najwyższy dodatek, wynoszący około 2038 NIS, otrzymują wolontariusze pełniący służbę w jednostkach bojowych³⁰. Dodatkowo żołnierze otrzymują ekwiwalent pieniężny, który jest taki sam dla wszystkich bez względu na rodzaj pełnionej służby. Na wynajem mieszkania żołnierz otrzymuje dopłatę w kwocie 1050 NIS, na zakup żywności około 120 NIS, na jednorazową bezpłatną podróż w celu odwiedzenia rodziny (dla żołnierzy z jednostek bojowych, dwa wakacyjne pakiety o wartości 200 NIS), na kartę telefoniczną na 60 minut rozmowy z rodziną³¹. Poza tym żołnierze mogą się ubiegać o stypendia z Ministerstwa Imigracji i Absorpcji – 540 NIS oraz Ministerstwa Budownictwa – 402 NIS. Dodatkowo tym żołnierzom, którzy posiadają status *lone soldier* w armii, udziela się: urlopu raz w roku w wymiarze 30 dni oraz raz w miesiącu dzień wolny na załatwienie prywatnych spraw. Armia dla żołnierzy posiada na terenie Izraela także sieć hosteli, w których żołnierze mogą spędzić noc.

Za zaopatrzenie żołnierzy w należne im świadczenia, pomoc przy organizacji zakwaterowania oraz wszelkie inne formy wsparcia odpowiedzialny jest *Mashkit Tash*, podoficer – wojskowy odpowiednik pracownika socjalnego³².

Kto zatem może ubiegać się o służbę w Siłach Obrony Izraela jako ochotnik? Według danych dostępnych na *Mahal-IDF-Volunteers*, stronie stworzonej na potrzeby rekrutacji wolontariuszy spoza granic Izraela, program Mahal podzielony jest na trzy kategorie:

³⁰ Dane dotyczące pomocy finansowej dla „samotnych żołnierzy” są rozbieżne. W związku z powyższym przyjęto na potrzeby artykułu informacje zawarte na internetowej stronie Sił Obronnych Izraela. *Monetary Benefits*, IDFinfo, <https://www.idfinfo.co.il/lone-soldier-benefits/monetary-benefits/> (dostęp: 13 XI 2017).

³¹ Środki pieniężne nie mogą być wydane na zakup alkoholu lub papierosów.

³² *Army: Frequently Asked Questions*, Nefesh B'Nefesh, <http://www.nbn.org.il/aliyahpedia/army-national-service/army-faq/> (dostęp: 13 XI 2017).

- a) do służby regularnej w ramach programu *IDF Mahal* – Żydzi oraz *Zakai Aliya* (jeden z rodziców lub jeden z dziadków był/jest Żydem), którzy nie posiadają obywatelstwa Izraela, okres służby to 18 miesięcy;
- b) do służby w ramach programu *IDF Mahal Nahal Haredi* – Żydzi (*Haredi*/ultra-ortodoksyjni), dla których służba przewidziana jest w specjalnie dla nich zorganizowanych jednostkach: *Netzach Yehuda* (Gdud 97 of Kfir, Tomer of Givati, czy Gdud in Tzanhanim), studiują hebrajski, okres służby 18 miesięcy; do jednostek tych nie są przyjmowane kobiety;
- c) do służby w ramach programu *IDF Mahal Hesder* – Żydzi (religijni/dati, nowocześni ortodoksi), którzy łączą zaawansowane studia talmudyczne ze służbą wojskową w Siłach Obronnych Izraela, okres służby wynosi 21 miesięcy³³.

Program Mahal, który nawiązuje do tradycji wojny o niepodległość, skierowany jest do młodych Żydów z całego świata, którzy chcą przede wszystkim służyć w jednostkach bojowych IDF. Szacuje się, że obecnie w Siłach Obronnych Izraela służbę pełni ponad 6 tysięcy żołnierzy spoza tego kraju. Każdego roku przybywa ich około 1 tysięcy i z roku na rok liczba ta rośnie. Większość ochotników do służby w IDF pochodzi ze Stanów Zjednoczonych, Francji, Rosji oraz Argentyny. Według portalu internetowego *thealgermainer*, latem 2017 r. do Izraela przybyło 153 wolontariuszy, z których najwięcej pochodziło z USA (68) i z Francji (58)³⁴. Pośród przybyłych do Izraela ochotników była także pochodząca z Bangkoku dziewczyna, której ojciec był Żydem, a matka konwertytą.

Rekrutacją ochotników do Sił Obronnych Izraela zajmują się posiadające swoje siedziby w Europie i Stanach Zjednoczonych, takie organizacje jak: *Sar-El* – Narodowy Projekt Wolontariuszy dla Izraela, *The Lone Soldiers Center*, *Mahal-IDF-Volunteers* – Inicjatywa wspomagająca i ułatwiająca Żydom i nie tylko Żydom spoza Izraela wstąpienie do Sił Obronnych Izraela, *Nefesh B'Nefesh* – organizacja zajmująca się powrotem Żydów do Izraela – *alija* oraz *Garin Tzabar* – program, który został wprowadzony przy wsparciu Ministerstwa Imigracji i Absorpcji. Żołnierze, których określa się mianem *lone soldiers*, po odbyciu profesjonalnego przeszkolenia pełnią służbę w różnych jednostkach, także bojowych, o czym świadczy ich udział w II wojnie libańskiej, czy też w walkach w Strefie Gazy. Szczególnym uznaniem i popularnością pośród wolontariuszy cieszy się brygada piechoty *Nahal Infantry Brigade*, której twórcą był Dawid Ben-Gurion. Należy podkreślić, że służba w jednostkach bojowych uzależniona jest od posiadanego

³³ *Special Paths. All the information on Mahal*, <https://www.mitgaisim.idf.il/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%95%D7%AA/english/exclusive-service/mahal/#/> (dostęp: 13 XI 2017).

³⁴ B. Breen-Portnoy, *First-Ever Volunteers From Thailand and Honduras Among Newest Batch of IDF Foreign Recruits*, <https://www.algemeiner.com/2017/08/07/first-ever-volunteers-from-thailand-and-honduras-among-newest-batch-of-idf-foreign-recruits/> (dostęp: 10 IX 2017).

przez kandydata profilu zdrowia, który w tym przypadku określony został na poziomie 82–97. Według danych Sił Obronnych Izraela, 30% z wszystkich *lone soldiers* pełni służbę w jednostkach bojowych, a około 20% w jednostkach wsparcia bojowego³⁵.

W Izraelu, w którym służba wojskowa jest obowiązkowa, żołnierze-ochotnicy cieszą się szczególnym uznaniem. Deklarowana przez nich przynależność do żydowskiej wspólnoty i wiara w przetrwanie państwa, bezpośrednio przekłada się na ich wysokie morale, motywację do służby oraz poświęcenie. Śmierć dwóch żołnierzy pochodzących ze Stanów Zjednoczonych podczas operacji *Ochronny Brzeg* (*Protective Edge*) w Strefie Gazy w 2014 r. skupiła uwagę mediów, które przy okazji tej tragedii przypomniały mieszkańcom Izraela o ochotnikach walczących za ich kraj. Dlatego też wyrażając wdzięczność za poświęcenie oraz traktując to jako moralny obowiązek społeczeństwa, państwo Izrael samotnym żołnierzom udziela wsparcia, w coraz szerszym zakresie. Czy jest jednak w stanie wypełnić tę lukę, która powstaje po rozłące z najbliższymi i opuszczeniu kraju zamieszkania? Odpowiedź na to pytanie wymaga oddzielnej analizy.

Bibliografia

DOKUMENTY I OPRACOWANIA

- Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu, wojny*, Warszawa 2010.
- Jamsheer H.A., Pogońska-Pol M., *Tekst Deklaracji Niepodległości*, [w:] *Wprowadzenie do konfliktu arabsko-izraelskiego*, Toruń 2016.
- Johnson P., *Historia Żydów*, Kraków 2004.
- Keinon H., *Lone Soldiers. Israel's Defenders from Around the World*, New York–Jerusalem–London 2009.
- The Military Balance. The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, IISS 2017.

NETOGRAFIA

- About The Lone Soldier Center*, The Lone Soldier Center in Memory of Michael Levy, <https://lone-soldiercenter.com/> (dostęp: 13 XI 2017).
- Army: Frequently Asked Questions*, Nefesh B’Nefesh, <http://www.nbn.org.il/aliyahpedia/army-national-service/army-faq/> (dostęp: 13 XI 2017).
- Army Service – Length of Service for Olim*, Nefesh B’Nefesh, <http://www.nbn.org.il/aliyahpedia/army-national-service/pre-draft/army-service-length-of-service-for-men-and-women/> (dostęp: 15 I 2018).

³⁵ *Combat Service*, IDFinfo, <https://www.idfinfo.co.il/service/combat/> (dostęp: 10 IX 2017).

- Breen-Portnoy B., *First-Ever Volunteers From Thailand and Honduras Among Newest Batch of IDF Foreign Recruits*, <https://www.algemeiner.com/2017/08/07/first-ever-volunteers-from-thailand-and-honduras-among-newest-batch-of-idf-foreign-recruits/> (dostęp: 10 IX 2017).
- Combat Service*, IDFInfo, <https://www.idfinfo.co.il/service/combat/> (dostęp: 10 IX 2017).
- Cwa Hagana LeIsrael – CAHAL*, Ambasada Izraela w Warszawie, 8 XI 2011, <http://embassies.gov.il/warsaw/Departments/Wojskowy/Pages/wojskowy.aspx> (dostęp: 10 X 2017).
- Defense Army of Israel Ordinance, No. 4 or 5708–1948, *An Ordinance established a Defense Army of the State of Israel*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-founding-of-the-israel-defense-forces> (dostęp: 15 I 2018).
- Gross J.A., *Why the life and death of lone soldier Michael Levin still resonates, a decade after the war*, The Times of Israel, 15 VIII 2016, <https://www.timesofisrael.com/why-the-life-and-death-of-lone-soldier-michael-levin-still-resonates-a-decade-after-the-war/> (dostęp: 13 XI 2017).
- IDF Background Information*, <https://www.mahal-idf-volunteers.org/information/background/content.htm> (dostęp: 10 X 2017).
- IDF shaves four months off men's mandatory service*, The Times of Israel, <https://www.timesofisrael.com/idf-shaves-four-months-off-mens-mandatory-service/> (dostęp: 18 XII 2017).
- Israel Passes Bill Shortening Mandatory Military Service*, Sputnik International, 6 XII 2016, <https://sputniknews.com/middleeast/201612061048205545-israel-reduces-mandatory-service-length/> (dostęp: 18 XII 2017).
- Jewish Defense Organizations: Irgun Tz'va'i Leumi (Etzel), Lohamei Herut Yisrael (Lehi)*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/lohamei-herut-yisrael-lehi> (dostęp: 15 I 2018).
- Jewish Defense Organizations: The Haganah*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-haganah> (dostęp: 15 I 2018).
- Katz Y., *IDF sets up Lone Soldiers Department*, The Jerusalem Post, 23 I 2011, <http://www.jpost.com/Defense/IDF-sets-up-lone-soldiers-department> (dostęp: 13 XI 2017).
- Law of Return*, Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/law-of-return> (dostęp: 18 XII 2017).
- Machal. American Fighters for Israeli Independence, 1948*, American Jewish Historical Society „Heritage” 2010–2011, <http://www.ajhs.org/sites/default/files/docs/heritage/AJHSHeritageFA10.pdf> (dostęp: 18 XII 2017).
- Markovitzky Y., *MACHAL. Overseas volunteers in Israel's war of independence*, Internet Edition 2007, <http://www.mahal-idf-volunteers.org/about/Machal.pdf> (dostęp: 18 XII 2017).
- Military Service. 7th Edition*, The Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption, 2016, http://www.moia.gov.il/Publications/idf_en.pdf (dostęp: 13 XI 2017).
- Monetary Benefits*, IDFInfo, <https://www.idfinfo.co.il/lone-soldier-benefits/monetary-benefits/> (dostęp: 13 XI 2017).
- Overseas volunteers in Israel's war of independence 1947–49. A brief Summary*, World Machal, http://www.machal.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=302&Itemid=357&lang=en (dostęp: 18 XII 2017).
- Special Paths. All the information on Machal*, <https://www.mitgaisim.idf.il/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%95%D7%AA/english/exclusive-service/mahal/#/> (dostęp: 13 XI 2017).
- The Altalena Affair*, World Machal, http://www.machal.org.il/index.php?option=com_content&view=article&id=235&Itemid=331&lang=en (dostęp: 15 I 2018).

Tzvika Levy's Lone Soldiers, <http://lonesoldieridf.com/wp-content/uploads/LoneSoldiersFlyer.pdf> (dostęp: 13 XI 2017).

Yshuv Definition, *Zionism and Israel – Encyclopedic Dictionary*, <http://www.zionism-israel.com/dic/Yishuv.htm> (dostęp: 18 XII 2017).

MAREK BRYLEW

Lone soldiers – soldiers without families

In Israeli Defense Forces there are more than 6000 soldiers – volunteers in service from outside the country. Most of them come from the United States, France, Russia and Argentina. Their recruitment is mediated by such Jewish organizations as: *Mahal-IDF-Volunteers*, *Sar-El*, or *Nefesh B'Nefesh*. The offices of these associations are primarily located in Europe and the United States. Young men and women, the majority of whom in the Israeli army receive the status of the lone soldiers, serve in various types of armed forces and military units, including those who take part in direct combat operations.

Who were the first volunteers, and who are the current young people who voluntarily decided to leave their countries, their own families and friends? What problems do they face, what are they resulting from and how are they tackled in order to help lonely soldiers? The article is an attempt to answer these questions and provides an overview of the problem.

Keywords: *alijah*, *Hagana*, *IDF-Volunteers*, Israel, Israeli Defense Forces, *Mahal*, *Nefesh B'Nefesh*, *lone soldier*, *Sar-El*.